

הבטחת דרכים

(הנחות ראשונות)

זה יותר משני חדשים נערכות התקפות דמים על התחבורה שלנו, על הישובים החקלאיים שלנו, על הערים שלנו. שם הוטל על מגינינו, בוטרינו ונהגינו התפקיד הקשה והסכריע ביותר. — ד. בן-גוריון

רשימה זאת לא באה לגלות נצורות או לחדש „מהפכות” בשטח המחשבה והמעשה של הגנת-הדרכים. משימתה הראשונה — הסדרת המושגים וציון קשרי-הגומלין, וההשלמה ההדדית התכליתית, שבין פעולות ההבטחה למיניהן. אכן, הבהרת מושגים זאת עשויה גם לשמש נקודת-מוצא להפריית מחשבה מחדשת, מתקנת ומשלימה.

בפגיעות-ספר, בעיקר בתחום ישובים מעורבים, בכוחות קטנים בערך, או בנסיונות לחיסול נקודות מבודדות. ואלו בו בזמן יתאמץ לכוון את מבצעי הטקטיים לאיסטרטגיה של „התשת כוח היריב”, וע”י כך לדלדלו ובהמשך הזמן לרופף את כוחו עד שייכנע, או יחלש, במידה שתאפשר לשבור את התנגדות המגן אף באותה עצמת כוח מצומצמת המצויה בידי התוקף.

בתנאי ארץ מעורבת-אוכלוסין, רגישים ביותר לפגיעות כאלו עורקי התחבורה, בהם שוטפת האספקה ומתקיים הקשר בין איזוריו השונים של היריב. פגיעה בהם עשויה להחריד את הישוב „הבלתי לוחם” של היריב ולדכא את כוחו — ועלולה להביא בסופה לתוצאות מרחיקות-לכת ביותר, בלי שהתוקף יאלץ לאסור מערכה גלויה, ובלי שיכניס אליה כוחות גדולים, במתכונת ונוסח צבאיים, המצריכים מנהלה מורחבת, שירותים ענפים ופיקוד מרכזי הדורש רמת ארגון ואימון גבוהים יותר. ובמידה שהדברים אמורים בישובים מעורבים או באזורים מבודדים, הרי יקוה התוקף אף לכך, כי ידלדל את כוח עמידתם של יושביהם ומגיניהם ויאלצם לנטוש כליל, בלי הסתערות חזיתית וקרבות מרובים לתוקפים, העשויים לערער את אוכלוסיתם האזרחית הם, זה ה„עורף” והרורב לכוח-אדם אשר להם.

התיתכן הבטחת העורקים:

התוקף מרכז, איפוא, את פעילותו נגד הנקודות הרגישות הללו שבמערכת ארגונו של הנתקף ומבצעה, בעיקרה, ע”י „כוחות ביתיים”, כלומר, לוחמים שאינם נמנים על מסגרת צבאית דוקא, אלא באים מישובים הקרובים לעורקי תחבורה מסויימים. יקשה להילחם ע”י שיטות צבאיות רגילות ביחידות-גריליה אלה (שאנשיהן מופיעים לסירוגין כלוחמים וכאזרחים

הבטחת התחבורה מעוררת בעיות טקטיות ואופרטיביות סבוכות, שפתרון איננו קל. דבר זה נכון פירכמה בתנאים, בהם „ההיאבקות-על-הדרכים” מתנהלת עדיין בתנאי „מאורעות”-דמים, — ולא „מלחמה מובהקת” — ובארץ קיים עדיין „כוח שלישי”, המגביל במידת-מה את תוקף הדרכים, והרבה יותר את המגין עליהם. מגמתו של התוקף את עורקי התחבורה במסיבות כאלו היא, בעיקרו של דבר, לשחק את החיים הכלכליים של יריבו ולפגוע במספר רב ככל האפשר מאנשיו, וע”י כך לזרוע בהלה והרגשת אי-בטחון בקרב אוכלוסייתו האזרחית. כך מתגבשים דרכי-פגיעה — ואמצעי-מגן — המיוחדים למצב זה, אשר עם תפירתו עשויים גם הם להשתנות, או להתגון, ע”י תוספת דרכים ואמצעים חדשים.

מקומה של הבטחת-הדרכים בתמונה

האופרטיבית של „מלחמה בלתי מאושרת”

מגמתו הכללית של התוקף היא, כמובן, להרוס את מרכזי יריבו. אך לשם כך צריך היה לערוך מבצעים טקטיים סדירים, ע”י כוח צבאי גדול ו„מסורבל” ביחס, — דבר, שהיה מוציאו מתחום בייצוען של פעולות „פגע וברח”, ומכביד את האפשרויות להעלימן; נוכח קיום גוף שלישי, המחזיק עדיין במפתחות השלטון ומקיים כוחות-בטחון מאורגנים — קיים גבול ממשי (אם כי בלתי-קבוע ומשתנה) לנסיונות מעין אלה.

כל עוד המצב אינו מתיר לו ריכוז כוח מספיק למלחמה מכרעת (בין בשל מחסור באנשים, אימון שאינו מספיק, העדר מפקדים בעלי יכולת או מיעוטם, מחסור בצידוד מתאים — ובין מחמת גורמים פוליטיים-צבאיים כנ”ל, שאינם מאפשרים לו פעולה תוקפנית גלויה וללא סייגים) — נאלץ הוא להסתפק

שלוים במקומות מושבם), בין שהכוונה תהיה לחסלן, ובין שיתכוונו למנוע את ביצוע מזימותיהן.

עם זאת, הרי דרך זו של פגיעות בתחבורה, על כל הקשיים שהיא מעלה בפני המגן ועם כל שיעור הכוחות הגדול שאת העסקתם היא מצריכה, אינה בעיה צבאית שאין לה פתרון. אמנם, בסקירה ראשונה נדמה, כי הכוחות הנדרשים להבטחה מתקבלת על הדעת למסע בדרכים, חורגים מיכולתו של המגין להקצותם, בלי פגיעה חמורה בחילות-המשמר-המצב המבטיחים את מרכזיו וגבולותיו. ואכן, גם זוהי מגמת התוקף: לרתק, בשמירת מרכזים חיוניים קטנים ובהבטחת תחבורה, פלגות מגינים בשיעור גבוה כל כך שתיפגע עצמת כוחותיהם העיקריים. אלא שלמעשה לא לכל דרכי התחבורה ונקודות-צומת חיוניות נדרשים כוחות הבטחה מיוחדים ומרובים. גם בתנאי ארץ „מעורבת“ מרוכזים לרוב גושי ישובים של צד זה או משנהו באיזורים ידועים — ובהם מתרכזות ברובן גם הצקדות החיוניות והעורקים העיקריים; והבטחתם של אלה נעשית ממילא, אגב הבטחת אותם גושים מרוכזים. כך, שאם צריכים להבטיח את דרכי התחבורה באיזורים אלה, — בפרצות שבין הגושים או בתוכם — יהיו הכוחות המיוחדים הנדרשים לכך קטנים ביחס, ולעתים, אף לא יידרשו כלל, מאחר שהבטחת פרצות אלה נכללת גם היא בהגנת המרחבים שבין הישובים, שהגנתם היא בבחינת חלק בלתי-נפרד מהגנת הישובים עצמם.

נותרת, איפוא, בעית הבטחתם של עורקי התחבורה לעמדות מבודדות או לישובים גדולים מרוחקים. וגם כאן, בתכנון מדוקדק ומחושב, ובאמצעים וכלי-זין מתאימים, ניתן על-פיהרוב „להסתדר“ בכוחות שאינם גדולים ביותר, אשר הקצאתם לא תפגע ביותר בעצמת כוחות-המגן המרכזיים; שוב, כמובן — כל עוד לא נוצר מצב של פעולות צבאיות גלויות, ובממדים ניכרים.

אופני הפגיעה בדרכים

כדי לעמוד על הדרכים הנאותות לשמירת עורקי תחבורה ולהבטחת התנועה בהם מן הראוי לברר

ראשונה את דרכי פגיעתו האפשריים של התוקף. ואלו הן בעיקרן:

(א) פעולות ייקוש לאורך עורקי תחבורה, כדי לחבל בכלי-הרכב או לנזק בדרכים עצמן. וביחוד בגשרים ומעברי-מים, מקומות שהריסתם תמנע את אפשרות המשך המסע.

(ב) מכות-אש ממרחק בינוני, בטווח האש היעיל של הנשק הקל, (מאות מטרים לא-רבות) שמגמתן לפגוע בנוסעים ולנזק בכלי-הרכב, כדי לירא את האוכלסיה האזרחית ולדלדל את שטף ההובלה והתחבורה.

(ג) מארבים בסמוך לכביש, שמגמתם להשמיד את נוסעי השיירות וכלי הרכב, ועתים גם לזכות בנשק-הליווי או במטענים.

(ד) תפיסת הדרך עצמה, ע"י כוח מעין צבאי, כדי לסגרה לתקופה ממושכת יותר.

בדרך כלל יבקר האויב לפעולתו שטחים סגורים: גבעיים, הרריים או מיוערים, — המאפשרים גישה מסותרת והסתלקות נוחה בלי שעין-צופים תבחין בו בשעת התקרבותו, בשהותו בעמדת המארב או בעמדת האש שבחר לעצמו, ובדרך נסיגתו אל בסיסיו. לפרקים, ביחוד למארבים, יבוא לו שטחים פתוחים דוקא, שבהם לא יוכלו נוסעי כלי-הרכב המותקף למצוא לעצמם מחסות מפני אש, ויהיו מטרות נוחות לאש התוקף. משיבחר לעצמו האויב להכות מכות של אש, לאו לשים מארבים, ישאף תמיד להציב מחסומי דרכים, כדי להרבות את סיכוייו לפגוע בכלי הרכב, שייאלצו להעצר; ומשייגן, בכוח ניכר, על מחסומים אלה ע"י אש — תיסתם הדרך לתנועה, לפחות לפרק זמן מסוים.

התוקף ישאף תמיד למכסמים: לערוך את התקפותיו בהתמדה, ובכל חלקי הארץ בה הוא פועל. אך לעתים לא יוכל לעשות כזאת מחמת מיעוט כוחותיו או בשל חשש לפעולות-תגובה ניכרות בחבל מסוים, שתאלצנה אותו לרכז באותו שטח כוחות נוספים כדי להגן על בסיסיו-הוא שם, או לגלות את חולשתו בהימנעו מעשות כן. במקרים כאלה, של עצמה יחסית בלתי מספיקה לעריכת פעולות „עקיצה“ בחבלים נרחבים בעת ובעונה

אנו עומדים בפרשת התיגרות בערים. אנו נכנסים והולכים לתקופה של נסיונות הסתערויות על הכפר העברי. מראשית מלחמתנו ועד סופה התחוללה, מתחוללת, ותמלא תפקיד חיוני — המערכה על הדרכים ועל התחבורה.

אחת, ירכז האויב כוחות-פגיעה ניכרים יותר באיזור רים או רצועות-דרך מצומצמים. ביחוד יעשה זאת, לפגיעות נוספות — משיידמה לו כי נתגלו סימני חולשה במערכותיו של המגין.

מערכת אמצעי-המגן

בהתאם לכך יכוונו בודאי האמצעים שבהם ינקוט המגין להבטחת עורקיה-התחבורה במגמות אלו:

(א) ריכוז ידיעות מתמיד ומדויק על פעולות האויב בסביבותיו (ואף המרוחקות יחסית) של עורקת-תנועה מסויים.

(ב) הפעלת כוחות עצמאיים לפעולות מניעה — בבסיסי האויב או עם יציאת חבורותיו למסעי-חבלה.

(ג) במידת האפשר — פיקוח מתמיד על השטחים שבין בסיסי האויב לבין עורקת-התנועה, ע"י פטרולי-משמר נעים ונחים.

(ד) הבטחת עורקת-התנועה עצמו ע"י מזקפים, פטרולי-משמר נעים, ליווי השיירות.

למען תהיה בריכוז-הידיעות הנ"ל תועלת של ממש, חייב שירות המודיעין לעמוד באופן בלתי-אמצעי לרשות היחידות המבטיחות; וכדי שיהיה לו גם ערך מונע, ויאפשר את הפעלתן בעוד מועד של היחידות המעוניינות, עליו להתבסס לא על סיורים בלבד, העשויים לגלות בעיקר תנועה או תכונה אויבת, לרוב כבר בשלבי-מעשה. כל ידיעות כאלו על מגמותיהם ותכונתם של מחבלי-התחבורה ערכם מותנה בזמן, לעתים בשעות ספורות בלבד; על כן, כל השהיה וכל "ריכוז-כולל" מוקדם של ידיעות במרכזים מרוחקים, בטרם יגיעו אל יחידות-ההבטחה וישמשו להן קו-מנחה לתגובותיהן — כרוכות בו סכנות חמורות לשלום התחבורה. ואלו ידיעה מוקדמת — כמוה ככוח-ההבטחה נוסף.

עם זאת, ההשגחה המוקדמת על עצם תנועתן של חבורות-אויב בקרבת עורקת-התחבורה המובטח הנה בראש וראשונה ממשימתן של היחידות המנסות לקיים פיקוח על השטחים.

הפעלת שיטת המניעה או התגמול, נגד בסיסי המתנכל אשר בהם חונות חבורותיו או מתרכזות להתקפה, היא אחת השיטות החריפות ביותר, אך לעתים מן היעילות ביותר, להשקטת "מאורעות" באיזור מסויים. הדבר כרוך לעתים בפגיעה חמורה בתושבים, המסייעים, מרצון או מייראה, לחבורות התוקפות — וביחוד ברכושם. אכן, כאמור, לפרקים יש בו בנזק חמרי כזה כדי למנעם מלסייע במישרין ל"לוחמים", וביחוד כשהפגיעות כווננו, בידיעה ובהב-

חנה, לאלה אשר שיתפו פעולה עם הכנופיות; ומובן מאליו כי היפוכו של תנאי זה — בין לגבי פרטים, ובין לגבי ישובים — עלול להביא, מחוסר ברירה, רק לידי הצטרפותם של יסודות שהיו שלווים קודם לכן, למעגל האוהדים והמסייעים. משכונן כל מעשה, תוך ידיעה מדויקת, למטרות המוצדקות, ופגיעות-סתם ביסודות שלווים נמנעות עד קצה-גבול האפשר — מושגות לפרקים התוצאות הרצויות: ההפרדה בין הישובים לבין "אורחיהם" מאנשי-הכנופיות, ודחיקת רגלם של הללו מתוך הכפרים — (על הבסיסים ומקורות התגבורת והידיעות שהללו משמשים); וכתוצאה מזאת — נאלצות הכנופיות להרחיק את חניותיהן מהעורק המובטח, להקטין את רציפות פגיעותיהן וחומרתן, וגוברים סיכוייהן של היחידות המבטיחות, המשוטטות בשטח שמשני עברי עורקי התנועה, לאסור עמהן קרב לעתים תכופות יותר וביחסי-כוחות נוחים יותר. ברם, הנסיון בכל מקום (וגם בארץ) הוכיח כי קיימים סיגים, או תנאים, שבהם תלויה יעילותן של תגובות מסוג זה. ראשית כל — לא יועיל הרבה מעשה מבודד, באם לא תיווצר בסביבה אוירת-ודאות, כי כל פגיעה בתחבורה — שוברה בצדה; בלעדיה יורדת התגובה המונעת למדרגת "גום" (נקמת-דם). ועוד: פעולות המניעה או העונשין משמשות את מטרותן המחנכת רק בהיותן קשורות קשר ברור בסיבתן — דהיינו, אם הן באות לפני פגיעה בתחבורה למען מניעתה של הפגיעה — או מיד לאחריה; במקרה השני — הרי המידות היא גם תנאי להצלחה האופרטיבית: כדי להכות בגוף התוקפים בעודו מרוכז או קרוב. תכליתית ביותר עשויה להיות דוקא פעולתם של כוחות ההבטחה הסמוכים למקום-המעשה, (יתכן — בסיוע תגבורת ידועה) — לפי שפעולת כוחות אחרים, מרוחקים יותר, עשויה להשתהות — ומפתם עלולה לנחות רק בחלל הריק. אך לכוחות המבצעים את המהלומה יש לצרף תמיד אנשים היודעים את התנאים והמנהגים המקומיים ואת היחסים הפנימיים בקרב האוכלוסיה, כדי להימנע מפגיעה חמורה ב"שלווים" העלולה לעוררם לתגובות נגדיות במקום להשקיטם. בארצות רבות מספקים צורך זה ע"י צירוף "קצינים-פוליטיים"*, הבקיאים במנהגי האויב, על שכבותיו ופלגיו השונים, המרכזים את הידיעות ומשמשים כיועצים ומדריכים למפקדי הפעולות.

אף הפיקוח על השטחים שבין בסיסיו-

* נוהג שטופח בגבול הצפון-מערבי של הודו ובכור-ויסתאן העיראקית.

בכוח של המחבל לבין העורק המבוטח, מהווה, בעיקרו של דבר, פעולת מניעה נרחבה ביותר: משום שהכוחות העוסקים בו הם שנתקלים על פי הרוב באויב ואוסרים עמו קרב במקום רחוק ככל האפשר מן העורק, מקום שממנו אין אשהתוקף עשויה לפגוע בתחבורה — ואפשר לקיימה גם בשעה שבסביבתו נערכות התנגשויות באויב. מטבע הדברים הוא, כי פיקוח כזה מבוצע ע"י יחידות קטנות, המשוך טטות בשטח ומחפשות את האויב ע"י תצפיות ומארבים יזומים. כמעט תמיד קובעת שיטת פעולתו של התוקף האפשרי (ביחידים, בקבוצות קטנות או גדולות, בהתקפת מצח או במכות-אש ממרחק), את דרכי הפעלתם של כוחות-ההבטחה מסוג זה וזמנו (יום או לילה); אך הפעלת-כוחות כזו תיעשה לא בהקבלה לאופני פעולת האויב, כי אם במגמה להפגיעו: ע"י השגת יתרון-כוח (מספרי או איכותי) וע"י הפעלתו הבלתי-צפויה. גם כאן, כבכל ענפי-ההבטחה האחרים, הסכנה העיקרית הצפויה למבטיח היא השיגרה: שימוש קבוע-מדי בנקודות-משמר, מקומות-מארב ודרכי-התקפה, ה"מזמין" את המחבל לסכלם-מראש.

בין אם התנועה בעורק מתנהלת ברציפות, ובין אם היא מתנהלת רק בימים מסויימים בשבוע, או בשעות מסויימות ביממה, בדין הוא שהפיקוח יהא מתמיד, אם גם לפרקים, לפי המסיבות, הצרכים והידיעות על האויב, תיתכנה תנודות בממדיו ועצמתו תקטן.

אף בתנאי פיקוח יעיל (אשר המצב של "אופרציות טרום-צבאיות", שצוין בפתח הרשימה, אינו מאפשרו בשלימות) תיתכן תמיד הסתננות של בודדים, או קבוצות אויב קטנות. בפני הסתננות כזו מבטיחים את עורק התנועה עצמו ע"י כוחות-מעטים ביחס, התופסים מזקפים בעמדות-משלט (לתצפיות ולאש) לאורך עורק-התנועה — ומתפקידם לסגור בפני האויב, בעיקר על-ידי אש, את דרכי הגישה אל עורק התנועה או אל עמדות החולשות עליו. לפי שמזקפים אלה מרותקים לעמדות-הקבע שלהם, נעות ביניהם פלגות קטנות בכלי-רכב (לעתים קרובות — משוריינים) שמתפקידן להגיש, בעת הצורך, תגבורת למזקפים (אך בעיקר, — לעתים יחד עם פלגות פיקוח-

השטחים — להקיף ולתקוף כל אויב שיתנכל להם), לבדוק את הדרך עצמה וללוות את השיירה בקטעי-דרך המסוכנים במיוחד. משנתקל משמר-נע כזה באויב — הרי הוא מנסה לרתקו למקום, ולהזעיק תגבורת, כדי להכותו ולחסלו אם אפשר. גם בדיקת הדרך מפני מוקשים, זמן מספיק לפני מעבר השיירה, כמה פעמים ביום ובעיקר לעת בוקר, אחר הלילה, היא מתפקידן של פלגות נעות כאלה.

אף השיירות עצמן מלוות כרגיל מספר מגינים מזויינים, להבטיחן בפני קבוצות אויב שהצליחו להסתנן, וכדי לסייע בפריצת מחסומים — או בהתגוננות מקומית, עד בוא תגבורת; וככל ששרשרת המזקפים תהיה צפופה יותר, וסיורי המשמרות הנעים יהיו תכופים יותר — כן יקל ויצלח תפקידם של אלה. במידה שהמצב ימנע או יצמצם את האפשרות לקיים את שני התנאים הנ"ל — כן יגבר הצורך בקבוצת ליווי חזקה, הקרובה יותר בממדיה לפלגה צבאית באופרציה לוחמת.

הערות-סיום

כאן סומנה סכימה הגיונית מסוימת: פעולות מניעה ותגמול, פיקוח על שטחים והבטחת העורק עצמו. ודאי שאין זאת סכימה קפואה, המתקיימת למעשה, במבנה כזה ובסדר כזה, בכל מקום וזמן. כל מצב — גורמיו ושיקוליו עמו: התנאים המקומיים המיוחדים, שיטת פעולתו של האויב, עצמת חבורותיו, אופי השטח, יכולת המבטיח בזין ובאנשים שניתן להפעילם במקום, גורמי-חוץ, סיוע-חוץ והפרעות-חוץ. ברור הדבר, כי לפחות שנים מן האמצעים שהוזכרו לעיל חיוניים בכל מצב: פעולות מניעה ותגמול — מזה, והבטחת עורק-התנועה באופן בלתי-אמצעי — מזה. הפיקוח על השטחים תלוי יותר מכל במסיבות-חוץ, שצוינו בפתח הרשימה. אך אין לך דבר שיפתיע ויצליח יותר מההפתעה המוצלחת. רק יסוד-מוסד אחד קיים תמיד במלחמת הבטחת-הדרכים: המרבה שיגרה — יתן פרס למחבלים; המרבה ביזמה ובחידושי פרטים — מרבה את סיכויי הצלחתו.